

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS

2024 m. vasario 29 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Kelionės paslaugų paketai ir susijusių kelionės paslaugų rinkiniai – Direktyva (ES) 2015/2302 – 12 straipsnio 2 dalis – Keliautojo teisė nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį nemokant sutarties nutraukimo mokesčio – Neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės – COVID-19 protrūkis – Oficialios rekomendacijos nekeliauti nebuvimas – Atsižvelgimas į asmenines aplinkybes, susijusias su individualia atitinkamo keliautojo padėtimi – Didelis poveikis paketo vykdymui arba keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą – Atitinkamos kelionės paslaugų paketo sutarties sudarymo metu egzistuojančios arba numatomos aplinkybės – Galimybė atsižvelgti į poveikį, atsiradusį išvykimo ar grįžimo, taip pat kitose vietose“

Byloje C-299/22

dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gegužės 4 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2022 m. gegužės 4 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

M. D.

prieš

UAB „Tez Tour“,

dalyvaujant

AB „Fridmis“,

TEISINGUMO TEISMAS (antroji kolegija),

kuri sudaro kolegijos pirmininkė A. Prechal (pranešėja), teisėjai F. Biltgen, N. Wahl, J. Passer ir M. L. Arastey Sahún,

generalinė advokatė L. Medina,

posėdžio sekretorė K. Hötzel, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2023 m. birželio 7 d. posėdžiui,

* Proceso kalba: lietuvių.

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- M. D., atstovaujamo advokato R. Mikulsko,
- UAB „Tez Tour“, atstovaujamos advokato E. Rusino,
- Lietuvos vyriausybės, atstovaujamos K. Dieninio ir V. Vasiliauskienės,
- Čekijos vyriausybės, atstovaujamos S. Šindelková, M. Smolek ir J. Vlácil,
- Graikijos vyriausybės, atstovaujamos K. Boskovits, A. Dimitrakopoulou, K. Georgiadis, C. Kokkosi ir E. Tsaousi,
- Europos Komisijos, atstovaujamos J. Jokubauskaitės, B.-R. Killmann ir I. Rubene,

susipažinęs su 2023 m. rugsėjo 21 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada, priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/2302 dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių, kuria iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2011/83/ES bei panaikinama Tarybos direktyva 90/314/EEB (OL L 326, 2015, p. 1), 12 straipsnio 2 dalies išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant M. D. ir UAB „Tez Tour“ ginčą dėl teisės nutraukti su šia įmone sudarytą kelionės paslaugų paketo sutartį nemokant sutarties nutraukimo mokesčio dėl su COVID-19 protrūkiu susijusios rizikos sveikatai, kuria remiasi M. D.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Direktyvos 2015/2302 5, 7, 25 ir 29–31 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„(5) <...> Būtina suderinti teises ir pareigas, kylančias iš sutarčių, susijusių su kelionės paslaugų paketais ir susijusių kelionės paslaugų rinkiniais, kad toje srityje būtų galima sukurti tikrą vartotojų vidaus rinką, užtikrinant tinkamą aukšto lygio vartotojų apsaugos ir verslininkų konkurencingumo pusiausvyrą;

<...>

(7) dauguma paketų arba susijusių kelionės paslaugų rinkinius įsigyjantių asmenų yra vartotojai Sąjungos vartotojų teisės aktų prasme. <...>

<...>

(25) prieš keliautojui įsigyjant paketą, jam turėtų būti suteikta visa būtina informacija, nepriklausomai nuo to, koku būdu – nuotolinio ryšio, agentūroje ar kitais platinimo kanalais – parduodamas paketas. Teikdamas tą informaciją prekiautojas turėtų atsižvelgti į specialiuosius keliautojų, kurie yra ypač pažeidžiami dėl savo amžiaus ar fizinės negalios, poreikius, kuriuos prekiautojas galėtų pagrįstai numatyti;

<...>

(29) atsižvelgiant į kelionės paslaugų paketų sutarčių ypatumus, turėtų būti nustatytos susitariančiųjų šalių teisės ir pareigos laikotarpiui iki ir po paketo pradžios, visų pirma jei paketas nėra tinkamai vykdomas arba jei pasikeičia tam tikros aplinkybės;

(30) kadangi dažnai paketai įsigijami likus daug laiko iki jų vykdymo, gali įvykti nenumatytų įvykių. Todėl keliautojui turėtų būti suteikiama teisė tam tikromis sąlygomis perleisti kelionės paslaugų paketo sutartį kitam keliautojui. Tokiais atvejais organizatorius turėtų turėti teisę į patirtų išlaidų atlyginimą, pavyzdžiui, jei subrangovas reikalauja sumokėti už keliautojo vardo ir pavardės pakeitimą arba už transporto bilieto atšaukimą ir naujo bilieto išdavimą;

(31) keliautojai taip pat turėtų galėti bet kuriuo metu iki paketo pradžios nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį sumokant tinkamą ir pagrįstą sutarties nutraukimo mokestį, atsižvelgiant į numatomą išlaidų sumažėjimą bei pajamas, kurias numatoma gauti iš alternatyvaus kelionės paslaugų panaudojimo. Jie taip pat turėtų turėti teisę nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį nemokant jokio sutarties nutraukimo mokesčio, jeigu atsiranda neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, kurios darys didelį poveikį paketo vykdymui. Tokios aplinkybės gali būti, pavyzdžiui, karas, kitos rimtos saugumo problemos, pavyzdžiui, terorizmas, didelė rizika žmonių sveikatai, pavyzdžiui, rimtos ligos protrūkis kelionės tikslo vietoje, arba gaivalinės nelaimės, pavyzdžiui, potvyniai ar žemės drebėjimai, arba meteorologinės sąlygos, dėl kurių tampa neįmanoma į kelionės tikslo vietą keliauti saugiai, kaip buvo susitarta kelionės paslaugų paketo sutartyje“.

4 Šios direktyvos 1 straipsnyje „Dalykas“ numatyta:

„Šia direktyva siekiama prisidėti prie tinkamo vidaus rinkos veikimo ir aukšto bei kuo vienodesnio vartotojų apsaugos lygio užtikrinimo suderinant tam tikrus valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų aspektus, susijusius su keliautojų ir prekiautojų sudarytomis sutartimis dėl kelionės paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių.“

5 Minėtos direktyvos 3 straipsnyje „Terminų apibrėžtys“ nustatyta:

„Šioje direktyvoje vartojamų terminų apibrėžtys:

<...>

12. neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės – padėtis, kurios šalis, kuri remiasi tokia padėtimi[,] negali valdyti ir kurios pasekmių nebūtų buvę galima išvengti, net jei būtų imtasi visų pagrįstų priemonių;

13. nepakankama atitiktis – į paketą įtrauktų kelionės paslaugų neteikimas arba netinkamas jų teikimas;

<...>“

6 Direktyvos 5 straipsnyje „Ikisutartinė informacija“ nurodyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad, prieš keliautojui išsipareigojant pagal bet kurią kelionės paslaugų paketo sutartį arba bet koki atitinkamą pasiūlymą, organizatorius <...> pateiktų keliautojui <...>, kai taikoma paketui, toliau nurodytą informaciją:

a) informaciją apie pagrindinius kelionės paslaugų ypatumus:

<...>

ii) transporto priemonės, jų charakteristikas ir kategorijas, išvykimo ir grįžimo vietas, datas ir laiką, laukimo tarpinėse stotelėse trukmę bei vietas ir transporto jungtis;

<...>

viii) informaciją apie tai, ar kelionė arba atostogos iš esmės tinka riboto judumo asmenims, ir, keliautojo prašymu, tikslią informaciją apie kelionės ar atostogų tinkamumą atsižvelgiant į keliautojo poreikius;

<...>“

7 Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio „Kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimas ir teisė atsisakyti sutarties iki paketo pradžios“ 1–3 dalyse numatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad keliautojas galėtų bet kuriuo metu nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį iki paketo pradžios. Kai keliautojas nutraukia kelionės paslaugų paketo sutartį pagal šią dalį, gali būti reikalaujama, kad jis organizatoriui sumokėtų tinkamą ir pagrįstą sutarties nutraukimo mokestį. Kelionės paslaugų paketo sutartyje gali būti nustatyti pagrįsti standartiniai sutarties nutraukimo mokesčiai, kurių dydis priklauso nuo to, kiek laiko likus iki paketo pradžios nutraukiama sutartis, ir nuo numatomo išlaidų sumažėjimo bei pajamų, kurias numatoma gauti iš alternatyvaus kelionės paslaugų panaudojimo. Jeigu standartiniai sutarties nutraukimo mokesčiai nenumatyti, sutarties nutraukimo mokesčio dydis turi atitikti paketo kainą iš jos atėmus dėl išlaidų sumažėjimo sutaupyta sumą ir pajamas iš alternatyvaus kelionės paslaugų panaudojimo. Keliautojo prašymu organizatorius pateikia sutarties nutraukimo mokesčių sumos pagrindimą.

2. Nepaisant 1 dalies, keliautojas turi teisę nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį iki paketo pradžios nemokėdamas jokio sutarties nutraukimo mokesčio, jeigu kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsiranda neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, darančių didelį poveikį paketo vykdymui arba darančių didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą. Jei kelionės paslaugų paketo sutartis nutraukiama pagal šią dalį, keliautojas turi teisę į visų sumokėtų sumų už paketą grąžinimą, bet jam nesuteikiama teisė papildomai gauti žalos atlyginimą.

3. Organizatorius gali nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį ir grąžinti keliautojui visas sumokėtas sumas už paketą, bet neprivalo papildomai atlyginti žalą, jeigu:

<...>

b) dėl neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių organizatorius negali įvykdyti sutarties ir jis be nepagrįsto delsimo iki paketo pradžios praneša keliautojui apie sutarties nutraukimą.“

8 Šios direktyvos 13 straipsnio „Atsakomybė už paketo vykdymą“ 3 ir 6 dalyse nustatyta:

„3. Jeigu kuri nors iš kelionės paslaugų vykdoma ne taip, kaip nustatyta kelionės paslaugų paketo sutartyje, organizatorius tokią nepakankamą atitiktį ištaiso, išskyrus atvejus, kai:

a) tai yra neįmanoma arba

b) tai sukeltų neproporcingų išlaidų, atsižvelgiant į nepakankamos atitikties mastą ir į kelionės paslaugų, kurioms padarytas poveikis, vertę.

Jeigu organizatorius neištaiso nepakankamos atitikties pagal šios dalies pirmos pastraipos a arba b punktą, taikomas 14 straipsnis.

<...>

6. Kai nepakankama atitiktis iš esmės daro poveikį paketo vykdymui, o organizatorius per keliautojo nustatytą pagrįstą laikotarpį padėties neištaiso, keliautojas gali nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį nemokėdamas sutarties nutraukimo mokesčio, ir tam tikrais atvejais paprašyti pagal 14 straipsnį sumažinti kainą ir (arba) atlyginti žalą.

<...>“

9 Minėtos direktyvos 14 straipsnio „Kainos sumažinimas ir žalos atlyginimas“ 2 ir 3 dalyse nurodyta:

„2. Keliautojui suteikiama teisė gauti iš organizatoriaus tinkamą atlyginimą už bet kokią žalą, kurią keliautojas patiria dėl nepakankamos atitikties. Atlyginimas išmokamas be nepagrįsto delsimo.

3. Keliautojui nesuteikiama teisė į žalos atlyginimą, jeigu organizatorius įrodo, kad nepakankama atitiktis atsirado dėl:

<...>

c) neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių.“

Lietuvos teisė

10 Pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – Civilinis kodeksas) 6.212 straipsnio „Nenugalima jėga (*force majeure*)“ 1 dalyje nustatyta:

„Šalis atleidžiama nuo atsakomybės už sutarties neįvykdymą, jeigu ji įrodo, kad sutartis neįvykdyta dėl aplinkybių, kurių ji negalėjo kontroliuoti bei protingai numatyti sutarties sudarymo metu, ir kad negalėjo užkirsti kelio šių aplinkybių ar jų pasekmių atsiradimui.“

- 11 Civilinio kodekso 6.750 straipsnio „Keliautojo teisė nutraukti organizuotos turistinės kelionės sutartį ir atsisakyti organizuotos turistinės kelionės sutarties“ 4 dalyje nurodyta:

„Keliautojas turi teisę nutraukti organizuotos turistinės kelionės sutartį, nemokėdamas šio straipsnio 2 dalyje nurodyto sutarties nutraukimo mokesčio, šiais atvejais:

<...>

3) jeigu organizuotos turistinės kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsiranda nenugalimos jėgos aplinkybių, dėl kurių gali tapti neįmanoma vykdyti organizuotą turistinę kelionę ar nuvežti keliautojus į organizuotos turistinės kelionės tikslo vietą. Tokiu atveju turistai turi teisę reikalauti, kad jam būtų gražinti už organizuotą turistinę kelionę sumokėti pinigai, tačiau jam nesuteikiama teisė papildomai gauti žalos atlyginimą.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 12 2020 m. vasario 10 d. M. D. sudarė kelionės paslaugų paketo sutartį su *Tez Tour*, pagal ją ši bendrovė įsipareigojo suorganizuoti M. D. ir jo šeimos narių poilsinę kelionę į Jungtinius Arabų Emyratus 2020 m. kovo 1–8 d.; ši kelionės paslaugų paketą sudarė, be kita ko, skrydis iš Vilniaus (Lietuva) į Dubajų (Jungtiniai Arabų Emyratai) ir atgal, taip pat septynios nakvynės viešbutyje. Pagal šią kelionės paslaugų paketo sutartį M. D. sumokėjo *Tez Tour* 4 834 EUR.
- 13 2020 m. vasario 27 d. M. D. informavo *Tez Tour*, kad pageidauja nutraukti minėtą kelionės paslaugų paketo sutartį, ir paprašė leisti sumokėtus pinigus panaudoti kitai kelionei vėliau, kai sumažės su COVID-19 protrūkiu susijusi rizika sveikatai.
- 14 *Tez Tour* atsisakė tenkinti M. D. prašymą.
- 15 Tada M. D. kreipėsi į kompetentingus teismus, iš esmės teigdamas, kad turi teisę susigrąžinti visą pinigų sumą, kurią sumokėjo *Tez Tour*, nes pagrindinėje byloje nagrinėjamą kelionės paslaugų paketo sutartį jis nutraukė dėl to, kad organizuotos kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsirado neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės, dėl kurių tapo neįmanoma saugiai vykdyti šią kelionę arba nuvežti keleivius į kelionės tikslo vietą, visų pirma nesukeliant jiems nepatogumų ar rizikos sveikatai.
- 16 M. D. tvirtino, kad 2020 m. vasario mėn. tiek kompetentingų institucijų, tiek žiniasklaidos paskelbta informacija apie COVID-19 pandemijos protrūkį sukėlė pagrįstų abejonių dėl galimybės saugiai vykdyti šią kelionę ir dėl to, ar tai išvis įmanoma. Taigi visame pasaulyje nustatytas COVID-19 infekcijos atvejų skaičiaus didėjimas, skrydžių apribojimai, oficialių rekomendacijų, kuriomis keliautojams patariama nesilankyti žmonių perpildytose vietose ir nevykti į užsienį, taip pat kitų priemonių, kuriomis siekiama suvaldyti COVID-19 protrūkį, priėmimas rodė, kad visame pasaulyje susiklostė pavojinga padėtis.
- 17 *Tez Tour* ginčijo M. D. reikalavimų pagrįstumą ir teigė, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamos kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimo dieną COVID-19 protrūkis negalėjo būti laikomas aplinkybe, dėl kurios tapo neįmanoma įvykdyti atitinkamo paketo.

- 18 Šie reikalavimai buvo atmesti ir pirmojoje, ir apeliacinėje instancijose, nes, kaip nurodė atitinkami Lietuvos teismai, nebuvo pagrindo aplinkybių, kuriomis rėmėsi M. D., laikyti „force majeure“ aplinkybėmis, kaip tai suprantama pagal Civilinio kodekso 6.750 straipsnį – tai sąvoka, kuria Lietuvos teisėje apibrėžiama Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalyje nurodyta sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“. Pirma, M. D. užsisakė kelionę, nors jau buvo paskelbta informacija apie saugumo priemonių taikymą, ir, antra, pagrindinėje byloje nagrinėjamos kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimo dieną, t. y. praėjus tik 17 dienų po to, kai M. D. atliko užsakymą, su šia kelione siejamos rizikos lygis nepakito.
- 19 Gavęs M. D. kasacinį skundą, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas – prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas – pažymėjo, kad siekiant išspręsti ginčą pagrindinėje byloje reikia patikslinti sąlygas, kuriomis keliautojas gali remtis „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“, kaip jos suprantamos pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, buvimu atsižvelgiant į COVID-19 pandemiją, ir prireikus šios sąvokos bei „force majeure“ sąvokos, kaip ji suprantama pagal Civilinio kodekso 6.750 straipsnį, ryšį.
- 20 Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, pirma, ar išvykimo vietos arba kelionės tikslo vietos valstybės institucijos turi būti paskelbusios oficialų išpėjimą, kuriuo keliautojams būtų patariama nesileisti į nebūtinias keliones, arba ar atitinkamos kelionės tikslo vietos šalis turi būti nustatyta kaip „rizikos zona“. Jis nurodo, kad nagrinėjamu atveju Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija 2020 m. kovo 12 d. paskelbė keliautojams skirtą rekomendaciją atidėti visas keliones ir ateinančiais mėnesiais nesilankyti užsienyje, įskaitant Jungtinius Arabų Emyratus; ši rekomendacija buvo pateikta po to, kai išvakarėse Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) pakeitė COVID-19 epidemijos klasifikaciją į pandemiją.
- 21 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi prielaida, jog tam, kad būtų galima daryti išvadą dėl „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“, darančių „didelį poveikį paketo vykdymui“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, egzistavimo, šis poveikis turi būti tikėtinas vidutiniam keliautojui, remiantis „prognoze“ ir atsižvelgiant į planuojamos kelionės datas, atitinkamam keliautojui prieinamus faktinius duomenis ir paskelbtą informaciją. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar šios „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“ gali būti nustatytos tik tuo atveju, kai sukelia poveikį, dėl kurio objektyviai neįmanoma įvykdyti atitinkamo paketo, ar vis dėlto, kaip jis yra linkęs manyti, taip pat tuomet, kai šį paketą tampa sunku įvykdyti saugiomis ir trukdžių nesukeliančiomis sąlygomis, prireikus atsižvelgiant į subjektyvius veiksnius, kaip antai tokio keliautojo sveikatos būklę.
- 22 Trečia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar tai, kad „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“ tam tikra dalimi jau buvo susiklosčiusios prieš sudarant atitinkamą kelionės paslaugų paketo sutartį arba bent jau buvo galima jas numatyti, turi būti laikoma priežastimi, dėl kurios keliautojui nesuteikiama teisės nutraukti šią sutartį nemokant jos nutraukimo mokesčio.
- 23 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad nors prieš sudarant pagrindinėje byloje nagrinėjamą kelionės paslaugų paketo sutartį Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija 2020 m. sausio 8 d. paskelbė rekomendaciją keliautojams, vykstantiems į Jungtinius Arabų Emyratus, imtis atsargumo priemonių, o tų pačių metų sausio 30 d. PSO

pranešė, kad COVID-19 protrūkis yra „tarptautinio masto ekstremalioji visuomenės sveikatos situacija“, vis dėlto buvo sunku numatyti šios epidemijos raidą ir poveikį, o užsikrėtimų dinamikos didėjimas nuo kelionės užsakymo momento iki jos nutraukimo atrodė akivaizdus.

- 24 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad M. D. teigia, jog 2020 m. vasario 26 d. dėl COVID-19 keliamos grėsmės Lietuvoje nacionaliniu lygmeniu buvo paskelbta nepaprastoji padėtis ir kad kitą dieną spaudoje buvo paskelbta informacija, jog tarp asmenų, apsistojuusių viešbutyje Jungtiniuose Arabų Emyratuose, buvo nustatyta užsikrėtimo COVID-19 atvejų.
- 25 Ketvirta, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį atitinkamo keliautojo teisė nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį nemokant sutarties nutraukimo mokesčio siejama su neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių atsiradimu „kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta“. Taigi jis siekia išsiaiškinti, ar, atsižvelgiant į nagrinėjamą atvejų nurodyto įvykio pobūdį, šis žodžių junginys taip pat gali apimti kitas vietas, kaip antai išvykimo vietą, taip pat įvairius su vykimu į atitinkamą kelionę ir grįžimu iš jos susijusius taškus.
- 26 Šiomis aplinkybėmis Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:

- „1. Ar tam, kad būtų laikoma, jog kelionės tikslo vietoje arba visiškai greta susiklostė neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalies pirmą sakinį, būtinas oficialus išvykimo ir (ar) atvykimo valstybės institucijų įspėjimas susilaikyti nuo nebūtinų kelionių ir (ar) kelionės tikslo šalies (o galbūt ir išvykimo šalies) priskyrimas rizikos zonai?
2. Ar vertinant, ar kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimo momentu kelionės tikslo vietoje arba visiškai greta egzistuoja neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės ir ar jos daro didelį poveikį paketo vykdymui: i) atsižvelgtina tik į objektyvias aplinkybes, t. y. ar didelis poveikis paketo vykdymui sietinas tik su objektyviu neįmanomumu ir turi būti aiškinamas tik kaip apimantis atvejus, kai sutarties vykdymas tampa nei fiziškai, nei teisiškai neįmanomas, ar vis dėlto apima ir atvejus, kai sutarties vykdymas nėra neįmanomas, tačiau (šiuo atveju – dėl pagrįstos baimės užsikrėsti COVID-19 infekcija) tampa sudėtingas ir (ar) ekonomiškai neefektyvus (keliautojų saugumo, rizikos jų sveikatai ir (ar) gyvybei, galimybės įgyvendinti poilsinės kelionės tikslus prasme); ii) svarbūs yra tokie subjektyvūs veiksniai, kaip kartu keliaujantys mažamečiai vaikai ar priklausymas didesnės rizikos grupei dėl keliautojo amžiaus, sveikatos būklės, ir pan.? Ar keliautojas turi teisę nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį tuo atveju, jeigu dėl pandemijos ir su ja susijusių aplinkybių, vidutinio keliautojo vertinimu, nuvykimas į kelionės tikslo vietą ir grįžimas iš jos tampa nesaugus, sukelia keliautojui nepatogumų ar pagrįstą baimę dėl pavojaus sveikatai ar užsikrėtimo pavojingu virusu rizikos?
3. Ar teisė nutraukti sutartį nemokant jos nutraukimo mokesčio kaip nors (pavyzdžiui, nesuteikiant tokios teisės; taikant griežtesnius neigiamo poveikio paketo vykdymui pagrįstumo vertinimo kriterijus, kt.) sietina su faktu, kad aplinkybės, kuriomis remiasi keliautojas, jau buvo susiklosčiusios ar bent jau numanomos / tikėtinos užsakant kelionę? Ar taikant protingo numatomumo kriterijų pandemijos kontekste turėtų būti atsižvelgiama į aplinkybę, kad nors sudarant [pagrindinėje byloje nagrinėjamą] kelionės paslaugų paketo sutartį PSO jau buvo paskelbusi informaciją apie viruso plitimą, pandemijos eiga ir pasekmės

buvo sunkiai nuspėjamos, nebuvo jokių aiškių infekcijos suvaldymo ir kontrolės priemonių, pakankamai duomenų apie pačią infekciją, o užsikrėtimų dinamikos didėjimas nuo kelionės užsakymo momento iki jos nutraukimo buvo akivaizdus?

4. Ar vertinant, ar kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimo momentu kelionės tikslo vietoje arba visiškai greta egzistuoja neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės ir ar jos daro didelį poveikį paketo vykdymui, sąvoka „kelionės tikslo vieta ar visiškai greta“ apima tik atvykimo valstybę ar, atsižvelgiant į neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės pobūdį – užkrečiamą virusinę infekciją, ir išvykimo valstybę, taip pat su vykimu į kelionę ir grįžimu iš jos susijusius taškus (persėdimo vietas, tam tikras transporto priemones, kt.)?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 27 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis, siejama su šios direktyvos 3 straipsnio 12 punktu, turi būti aiškinama taip, kad „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“ atsiradimo kelionės tikslo vietoje arba visiškai greta konstatavimas priklauso nuo to, ar kompetentingos institucijos yra paskelbusios oficialią rekomendaciją keliautojams nevykti į atitinkamą zoną arba oficialų sprendimą, kuriuo ši zona priskiriama prie rizikos zonos.
- 28 Šiuo klausimu visų pirma reikia priminti, kad Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalyje numatyta: „jeigu kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsiranda neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, darančių didelį poveikį paketo vykdymui arba keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą“, keliautojas turi teisę nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį iki paketo pradžios nemokėdamas jokio sutarties nutraukimo mokesčio ir susigrąžinti visas už paketą sumokėtas sumas.
- 29 Sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, šios direktyvos 3 straipsnio 12 punkte apibrėžta kaip „padėtis, kurios šalis, kuri remiasi tokia padėtimi[,] negali valdyti, ir kurios pasekmių nebūtų buvę galima išvengti, net jei būtų imtasi visų pagrįstų priemonių“.
- 30 Šios direktyvos 31 konstatuojamojoje dalyje paaiškinta šios sąvokos taikymo sritis, nurodant, kad „[t]okios aplinkybės gali būti, pavyzdžiui, karas, kitos rimtos saugumo problemos, pavyzdžiui, terorizmas, didelė rizika žmonių sveikatai, pavyzdžiui, rimtos ligos protrūkis kelionės tikslo vietoje, arba gaivalinės nelaimės, pavyzdžiui, potvyniai ar žemės drebėjimai, arba meteorologinės sąlygos, dėl kurių tampa neįmanoma į kelionės tikslo vietą keliauti saugiai, kaip buvo susitarta kelionės paslaugų paketo sutartyje“.
- 31 Taigi iš Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalies ir 3 straipsnio 12 punkto formuluočių, paaiškintų šios direktyvos 31 konstatuojamojoje dalyje, matyti, kad keliautojo naudojimas teise nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį nemokant sutarties nutraukimo mokesčio priklauso tik nuo to, ar kelionės tikslo vietoje arba visiškai greta atsirado tokių objektyvių aplinkybių, kurios gali daryti poveikį atitinkamo kelionės paslaugų paketo vykdymui.

- 32 Kita vertus, reikia konstatuoti, kad iš šių nuostatų, Direktyvos 2015/2302 31 konstatuojamosios dalies ar bet kurios kitos šios direktyvos nuostatos negalima daryti išvados, jog tam, kad būtų galima konstatuoti „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“, kaip jos suprantamos pagal šią nuostatą, atsiradimą, būtina, kad kompetentingos institucijos būtų paskelbusios oficialią rekomendaciją keliautojams nevykti į atitinkamą zoną arba oficialų sprendimą, kuriuo ši zona priskiriama prie rizikos zonos.
- 33 Toks reikalavimas prieštarautų tokių rekomendacijų ar sprendimų pobūdžiui ir net pačiam jų priėmimo pagrindui, nes tokios rekomendacijos ar sprendimai būtent iš esmės suponuoja objektyvių aplinkybių, keliančių riziką sveikatai ar kitokią riziką ir galinčių patekti į sąvoką „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, egzistavimą, ir jais apie tas aplinkybes pranešama visuomenės informavimo tikslais.
- 34 Be to, reikia priminti, kad, kaip matyti iš Direktyvos 2015/2302 5 konstatuojamosios dalies, šia direktyva siekiama suderinti teises ir pareigas, kylančias iš kelionės paslaugų paketų sutarčių, siekiant šiame sektoriuje sukurti tikrą vartotojų vidaus rinką.
- 35 Kaip generalinė advokatė pažymėjo išvados 35 punkte, tokio pobūdžio rekomendacijos ar sprendimo, koks nurodytas šio teismo sprendimo 27 punkte, priėmimo sąlygos įvairiose valstybėse narėse skiriasi, todėl jų priėmimas gali skirtis. Taigi toks Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalies aiškinimas, pagal kurį „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, atsiradimo konstatavimas siejamas su šių rekomendacijų ar sprendimų priėmimu, gali pakenkti šia direktyva siekiamam suderinimo tikslui.
- 36 Taigi šių rekomendacijų ar sprendimų buvimas negali būti reikalaujamas, kad būtų galima konstatuoti, jog „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“, kaip jos suprantamos pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, atsiradimo sąlyga yra įvykdyta.
- 37 Antra, reikia pabrėžti, kad nors dėl savo pobūdžio minėtos rekomendacijos ir sprendimai gali turėti didelę įrodomąją galią, kad tokios aplinkybės iš tiesų susiklostė šalyse, su kuriomis tie dokumentai susiję, ir turėjo poveikį atitinkamo paketo vykdymui, vis dėlto jiems negalima suteikti tokios įrodomosios galios, kad jų nebuvimo pakaktų tam, kad būtų užkirstas kelias konstatuoti tokių aplinkybių atsiradimą.
- 38 Žinoma, kadangi Direktyvoje 2015/2302 nėra nuostatų dėl „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“, kaip jos suprantamos pagal šios direktyvos 12 straipsnio 2 dalį, atsiradimo įrodinėjimo tvarkos, pagal procesinės autonomijos principą ir laikantis lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų, kiekviena valstybė narė savo vidaus teisės sistemoje turi nustatyti įrodymų pateikimo tvarką, kompetentingame nacionaliniame teisme priimtinas įrodinėjimo priemonės arba principus, taikytinus šio teismo atliekamam jam pateiktų įrodymų įrodomosios galios vertinimui, ir reikalaujamą įrodinėjimo standartą (šiuo klausimu žr. 2017 m. birželio 21 d. Sprendimo *W ir kt.*, C-621/15, EU:C:2017:484, 25 punktą).
- 39 Vis dėlto, konkrečiai kalbant apie veiksmingumo principą, reikia pažymėti, kad pagal jį reikalaujama, kad dėl procesinių nuostatų, reglamentuojančių ieškinius, skirtus teisių, kurias asmenys turi pagal Sąjungos teisę, apsaugai užtikrinti, negali būti praktiškai neįmanoma arba pernelyg sunku naudotis teisėmis, suteiktomis Sąjungos teisės sistemoje (2017 m. birželio 21 d. Sprendimo *W ir kt.*, C-621/15, EU:C:2017:484, 26 punktą).

- 40 Reikalavimas keliautojui, norinčiam pasinaudoti Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalyje numatyta teise, kad jis įrodytų, jog buvo priimtos oficialios rekomendacijos ar sprendimai, tam, kad būtų konstatuota, jog iš tiesų atsirado aplinkybės, kuriomis jis šiuo tikslu remiasi, galėtų užkirsti kelią naudojimuisi šia teise, nes tokios aplinkybės gali egzistuoti nepriklausomai nuo bet kokių oficialių rekomendacijų ar sprendimų priėmimo.
- 41 Nagrinėjamu atveju iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo paaiškinimų matyti, kad oficialūs pranešimai, paskelbti tuo metu, kai M. D. nutraukė pagrindinėje byloje nagrinėjamą kelionės paslaugų paketo sutartį, t. y. 2020 m. sausio 30 d. PSO pranešimai, kvalifikuojantys COVID-19 protrūkį kaip „tarptautinio masto ekstremaliąją visuomenės sveikatos situaciją“, tų pačių metų vasario 26 d. nepaprastosios padėties Lietuvoje skelbimas ir kitą dieną Lietuvos spaudoje pasirodžiusi informacija apie kelis COVID-19 infekcijos atvejus, užfiksuotus Jungtiniuose Arabų Emyratuose, nors ir rodė didesnę riziką sveikatai apskritai, be kita ko, Jungtiniuose Arabų Emyratuose, vis dėlto juose keliautojams nebuvo pateikta konkrečios rekomendacijos nevykti į tą šalį.
- 42 Vis dėlto, kaip matyti iš šio sprendimo 36 ir 40 punktų, vien šios aplinkybės nepakanka, kad būtų atmesta prielaida, jog M. D. galėjo pagrįstai remtis COVID-19 protrūkiu kaip „neišvengiama ir nepaprasta aplinkybė“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį.
- 43 Be to, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad pasaulinė sveikatos krizė, kaip antai COVID-19 pandemija, turi būti laikoma galinčia patekti į šią sąvoką (2023 m. birželio 8 d. Sprendimo *UFC – Que choisir ir CLCV*, C-407/21, EU:C:2023:449, 45 punktas).
- 44 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti: Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis, siejama su šios direktyvos 3 straipsnio 12 punktu, turi būti aiškinama taip, kad „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“, kaip jos suprantamos pagal šias nuostatas, atsiradimo kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta konstatavimas nepriklauso nuo to, ar kompetentingos institucijos yra paskelbusios oficialią rekomendaciją keliautojams nevykti į atitinkamą zoną arba oficialų sprendimą, kuriuo ši zona priskiriama prie „rizikos zonos“.

Dėl antrojo klausimo

- 45 Pirmiausia reikia pažymėti, kad antrajame klausime prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo galimybę atsižvelgti į paketo „ekonominį efektyvumą“ „keliautojų saugumo, rizikos jų sveikatai ir (ar) gyvybei, galimybės įgyvendinti poilsinės kelionės tikslus prasme“, vertinant, ar paketas vykdytinas tuo atveju, kai atsiranda „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip jos suprantamos pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį. Vis dėlto nei iš šio klausimo formuluotės, nei iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvų nematyti, kad M. D. būtų ketinęs remtis šiuo aspektu.
- 46 Taigi reikia konstatuoti, kad antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, pirma, ar Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės, [darančios] didelį poveikį paketo vykdymui arba daranči[os] didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą“ apima tik aplinkybes, dėl kurių neįmanoma įvykdyti šio paketo, ar taip pat aplinkybes, kurios, neužkirsdamos kelio jo įvykdymui, lemia tai, jog šis paketas negali būti įvykdytas nesukeliant rizikos atitinkamų keliautojų sveikatai ir saugumui, prireikus atsižvelgiant į asmeninius veiksnius, susijusius su individualia šių keliautojų padėtimi.

- 47 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar toks poveikis turi būti vertinamas iš vidutinio keliautojo, kuris yra pakankamai informuotas, protingai pastabus ir nuovokus, perspektyvos tą dieną, kai nutraukiama atitinkama kelionės paslaugų paketo sutartis.
- 48 Kalbant apie šio sprendimo 46 punkte nurodytą klausimą, visų pirma reikia pažymėti, kad iš pačios Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalyje vartojamos formuluotės „didelis poveikis paketo vykdymui arba <...> didelis poveikis keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą“ matyti, kad pagal šią nuostatą teisė nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį nemokant sutarties nutraukimo mokesčio nesiejama su sąlyga, kad būtų atsiradusios aplinkybės, dėl kurių objektyviai neįmanoma įvykdyti atitinkamo paketo arba nuvežti keleivių į kelionės tikslo vietą. Priešingai, atsižvelgiant į įprastą šių žodžių junginio reikšmę bendrinėje kalboje, akivaizdu, kad jų taikymo sritis yra platesnė ir apima ne tik poveikį, dėl kurio neįmanoma įvykdyti šio paketo, bet ir poveikį, kuris daro didelę įtaką sąlygoms, kuriomis tas paketas turi būti įvykdytas.
- 49 Kaip teisingai pažymėjo Komisija, Direktyvos 2015/2302 31 konstatuojamoji dalis patvirtina tokį aiškinimą, nes kaip situacijų, kurioms gali būti taikoma šios direktyvos 12 straipsnio 2 dalis, pavyzdžiai joje išvardijami tokie įvykiai, kaip terorizmas ir didelė rizika sveikatai, kurie, objektyviai vertinant, gali kelti riziką keliautojų saugumui, tačiau dėl jų netampa visiškai neįmanoma įvykdyti atitinkamo paketo.
- 50 Be to, toks aiškinimas atitinka pastarosios nuostatos kontekstą. Pagal Direktyvos 2015/2302 13 straipsnio 6 dalį keliautojams suteikiama teisė nutraukti vykdomą kelionės paslaugų paketo sutartį nemokant sutarties nutraukimo mokesčio, jei nepakankama atitiktis „iš esmės daro poveikį“ paketo vykdymui, o atitinkamas organizatorius per pagrįstą laikotarpį padėties neištaiso. Pagal šios direktyvos 3 straipsnio 13 punktą „nepakankama atitiktis“ reiškia į paketą įtrauktų kelionės paslaugų neteikimą arba netinkamą jų teikimą, be to, išvada dėl nepakankamos atitikties yra objektyvi, t. y. reikalaujama tik palyginti į atitinkamo keliautojo paslaugų paketą įtrauktas paslaugas su jam faktiškai suteiktomis paslaugomis (2023 m. sausio 12 d. Sprendimo *FTI Touristik (Kelionės į Kanarų salas paketas)*, C-396/21, EU:C:2023:10, 22 punktą).
- 51 Taigi, nors ne bet kokia nepakankama atitiktis, daranti poveikį galiojančio paketo vykdymui, gali pateisinti atitinkamos kelionės sutarties nutraukimą nemokant mokesčio, vis dėlto tokios nepakankamos atitikties, dėl kurios šis paketas būtų vykdomas netinkamai, gali pakakti sutarčiai nutraukti, jei ji „iš esmės daro poveikį“ paketo vykdymui, kaip numatyta Direktyvos 2015/2302 13 straipsnio 6 dalyje.
- 52 Be to, neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės, dėl kurių netampa objektyviai neįmanoma įvykdyti atitinkamo paketo, leidžia nutraukti atitinkamą kelionės paslaugų paketo sutartį pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, jeigu jos daro „didelį poveikį paketo vykdymui arba <...> didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą“, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 12 straipsnio 2 dalį.
- 53 Tokia sveikatos krizė, kaip COVID-19 protrūkis, dėl jos keliamos didelės rizikos žmonių sveikatai gali būti laikoma darančia „didelį poveikį paketo vykdymui arba <...> didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalies pirmą sakinį, neatsižvelgiant į tai, kad dėl jos nebūtinai gali tapti objektyviai neįmanoma įvykdyti tokį paketą.

- 54 Konkrečiai kalbant apie reikšmę, kurią, vertinant tokio poveikio buvimo sąlygą, gali turėti asmeniniai veiksniai, susiję su individualia keliautojų padėtimi, kaip antai kelionė su mažamečiais vaikais ar priklausymas didesnės rizikos grupei, reikia pažymėti, kad šis poveikis, kaip ir jį sukėlusios šio sprendimo 31 punkte nurodytos aplinkybės, turi būti nustatyti objektyviai.
- 55 Atsižvelgiant į tai, pabrėžtina, kad Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalies formuluotėje nėra nieko, kas leistų daryti išvadą, kad atliekant šį vertinimą nereikia atsižvelgti į asmeninius veiksnius, kaip antai nurodytus pirmesniame šio sprendimo punkte, tiek, kiek jie yra objektyvaus pobūdžio.
- 56 Tokie veiksniai gali turėti įtakos poveikio, atsiradusio dėl neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, kuriomis remiasi keliautojas, dydžiui, taigi ir galimybei tinkamomis sąlygomis įvykdyti atitinkamą paketą, dėl kurio susitarė tokio paketo organizatorius ir keliautojas. Kiek tai susiję, be kita ko, su sveikatos krize, kaip antai COVID-19 protrūkiu, poveikis, kurį ji gali sukelti šio paketo vykdymui, gali skirtis atsižvelgiant į, pavyzdžiui, atitinkamų keliautojų sveikatos būklę.
- 57 Tai nepaneigia aplinkybės, kad asmeninių veiksnių savaime nepakanka, kad būtų galima pateisinti atitinkamo keliautojo teisę nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį nemokant sutarties nutraukimo mokesčio pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, nes šie veiksniai reikšmingi tik tada, kai gali turėti įtakos poveikio, objektyviai siejamo su „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“, kaip jos suprantamos pagal šią nuostatą, atsiradimu, vertinimui.
- 58 Šios nuostatos kontekstas ir Direktyvos 2015/2302 tikslas patvirtina šio sprendimo 54–57 punktuose pateiktą aiškinimą.
- 59 Viena vertus, kalbant apie Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalies kontekstą, pažymėtina, kad iš šios direktyvos 5 straipsnio 1 dalies a punkto viii papunkčio matyti, kad joje aiškiai atsižvelgiama į būtinybę informuoti keliautojus apie tai, ar, pavyzdžiui, atitinkamas paketas tinka riboto judumo asmenims. Analizuojant „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“, kaip jos suprantamos pagal minėto 12 straipsnio 2 dalį, poveikį tokio paketo vykdymui negalima neatsižvelgti į individualius tokių asmenų, kuriems šis paketas buvo konkrečiai pritaikytas, poreikius.
- 60 Šiuo klausimu Direktyvos 2015/2302 25 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad teikdamas būtiną informaciją atitinkamas pardavėjas turėtų atsižvelgti į specialiuosius keliautojų, kurie yra ypač pažeidžiami dėl savo amžiaus ar fizinės negalios, poreikius, kuriuos pardavėjas galėtų pagrįstai numatyti.
- 61 Kita vertus, kalbant apie Direktyvos 2015/2302 tikslą, pažymėtina, kad pagal jos 1 straipsnį šia direktyva, be kita ko, siekiama užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį, nes, kaip nurodyta šios direktyvos 7 konstatuojamojoje dalyje, dauguma paketų arba susijusių kelionės paslaugų rinkinius įsigyančių asmenų yra vartotojai, kaip tai suprantama pagal Sąjungos vartotojų teisės aktus. Kaip generalinė advokatė iš esmės pažymėjo išvados 44 ir 45 punktuose, šios direktyvos apsauginis tikslas apima ir keliautojus, kurių padėtis yra labiau pažeidžiama.
- 62 Taigi siekiant nustatyti, ar sąlyga, kad keliautojo nurodytos neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės turi daryti didelį poveikį atitinkamo paketo vykdymui arba keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą, yra įvykdyta, gali būti atsižvelgta į asmeninius veiksnius, susijusius su individualia atitinkamo keliautojo padėtimi.

- 63 Antra, dėl klausimo, ar, siekiant įvertinti šio poveikio dydį, būtina atlikti vertinimą iš vidutinio keliautojo, kuris yra pakankamai informuotas, protingai pastabus ir nuovokus, perspektyvos tą dieną, kai nutraukiama atitinkama kelionės paslaugų paketo sutartis, reikia pažymėti, viena vertus, kad šis klausimas grindžiamas prielaida, jog keliautojas, ketinantis pasinaudoti teise nutraukti tokią sutartį nemokant sutarties nutraukimo mokesčio pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, šį vertinimą turi atlikti remdamasis „prognose“, t. y. kad sutarties nutraukimo dieną, jo požiūriu, tikėtinas didelis poveikis atitinkamo kelionės paslaugų paketo vykdymui.
- 64 Kalbant apie šią prielaidą, pažymėtina, kad iš šios nuostatos formuluotės matyti, jog teise nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį nemokant sutarties nutraukimo mokesčio privaloma pasinaudoti „iki paketo pradžios“.
- 65 Kadangi šios teisės įgyvendinimas siejamas su sąlyga, kad „kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsira[do] neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, darančių didelį poveikį paketo vykdymui arba darančių didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą“, ši sąlyga būtinai turi būti tenkinama sutarties nutraukimo dieną, t. y. „iki paketo pradžios“.
- 66 Taigi siekiant įvertinti, ar ši sąlyga yra tenkinama, laiko požiūriu būtina atsižvelgti į situaciją, buvusią atitinkamos kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimo datą. Kadangi šis poveikis galutinai pasireiškė tik vykdant paketą, jo vertinimas neišvengiamai yra perspektyvinio pobūdžio.
- 67 Darytina išvada, kad pagal prielaidą, kuria remiasi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, toks vertinimas turi būti grindžiamas „prognose“, kiek tai susiję su tikimybe, kad atitinkamo keliautojo nurodytos neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės turės didelį poveikį paketo vykdymui, o šios aplinkybės, beje, jau turi būti susiklosčiusios šio paketo nutraukimo dieną.
- 68 Kita vertus, reikia konstatuoti, kad Direktyvos 2015/2302 nuostatose nenurodyta, ar vertinant šio poveikio tikimybę ir dydį reikia tai daryti iš vidutinio keliautojo, kuris yra pakankamai informuotas, protingai pastabus ir nuovokus, perspektyvos, ar iš kokios nors kitos perspektyvos.
- 69 Tokiomis aplinkybėmis, atsižvelgiant į objektyvų tokio poveikio pobūdį, nurodytą šio sprendimo 54 punkte, nepakanka, kad atitinkamas keliautojas remtųsi visiškai subjektyviais vertinimais ar nuogąstavimais, norėdamas pasinaudoti teise nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį nemokant sutarties nutraukimo mokesčio.
- 70 Be to, kaip generalinė advokatė iš esmės pažymėjo išvados 52 punkte, Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalimi konkrečiai siekiama pripažinti atitinkamo keliautojo teisę nutraukti sutartį, atsiradus neišvengiamoms ir nepaprastoms aplinkybėms, nepriklausomai nuo to, kokią teisę turi atitinkamas organizatorius pagal šios direktyvos 12 straipsnio 3 dalį. Taigi negalima reikalauti, kad keliautojas remtųsi vien organizatoriaus vertinimais dėl atitinkamos kelionės įvykdymo galimybių.
- 71 Kita vertus, tam, kad keliautojas galėtų veiksmingai remtis Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalyje numatyta teise nutraukti sutartį ir kad ši nuostata galėtų pasiekti savo konkretų tikslą, aiškinamą atsižvelgiant į bendresnę šios direktyvos vartotojų apsaugos tikslą, primintą šio sprendimo 61 punkte, reikia konstatuoti, kad vertinant poveikio tikimybę ir dydį, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, reikia tai daryti iš vidutinio keliautojo,

kuris yra pakankamai informuotas, protingai pastabus ir nuovokus, perspektyvos, t. y. kriterijumi, taikomu kitose Sąjungos teisės srityse, susijusiose su vartotojų apsauga (šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 3 d. Sprendimo *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 51 punktą).

72 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti: Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės, [darančios] didelį poveikį paketo vykdymui arba daranči[os] didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą“ apima ne tik aplinkybes, dėl kurių tampa neįmanoma įvykdyti šio paketo, bet ir aplinkybes, kurios, neužkirsdamos kelio tokiam įvykdymui, lemia tai, kad šis paketas negali būti įvykdytas nesukeliant rizikos atitinkamų keliautojų sveikatai ir saugumui, prireikus atsižvelgiant į asmeninius veiksnius, susijusius su individualia šių keliautojų padėtimi. Toks poveikis turi būti vertinamas iš vidutinio keliautojo, kuris yra pakankamai informuotas, protingai pastabus ir nuovokus, perspektyvos tą dieną, kai nutraukiama atitinkama kelionės paslaugų paketo sutartis.

Dėl trečiojo klausimo

73 Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad padėtis, apie kurią kelionės paslaugų paketo sutarties sudarymo dieną atitinkamas keliautojas jau žinojo arba kurią jis galėjo numatyti, gali būti keliautojo nurodoma kaip „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, prireikus atsižvelgiant į kintamąjį šios padėties pobūdį.

74 Tiesa, kad nei Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalyje, nei jos 3 straipsnio 12 punkte, kuriame apibrėžta sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, aiškiai nenurodyta reikalavimo, kad padėtis, kuria šiuo atžvilgiu remiamasi, atitinkamos kelionės paslaugų paketo sutarties sudarymo dieną turi būti nenumatoma ir *a fortiori* neegzistuojanti. Vis dėlto žodžių junginys „neišvengiamos ir nepaprastos“ savaime rodo, kad ši sąvoka apima tik situacijas, kurios, pirma, nebuvo susiklosčiusios tuo metu ir, antra, jų nebuvo galima numatyti.

75 Esama padėtis dėl savo pobūdžio negali būti laikoma „neišvengiama“, net jei galėjo tokia būti prieš jai susiklostant. Be to, hipotetinė situacija, jeigu ji yra numatoma, negali būti laikoma „nepaprasta“.

76 Maža to, kadangi pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį keliautojams suteikiama teisė nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį nemokant sutarties nutraukimo mokesčio, jei susiklosto joje nurodytos aplinkybės, reikia konstatuoti, kad šios aplinkybės turi susiklostyti po šios sutarties sudarymo.

77 Be to, Direktyvos 2015/2302 30 konstatuojamojoje dalyje nustatyta: „kadangi dažnai paketai įsigijami likus daug laiko iki jų vykdymo, gali įvykti nenumatytų įvykių“, o jos 31 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad „keliautojai taip pat turėtų galėti bet kuriuo metu iki paketo pradžios nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį“. Taigi atrodo, kad atitinkamo keliautojo teisė nutraukti sutartį yra susijusi su nenumatytu aplinkybių pasikeitimu.

78 Galiausiai toks aiškinimas atitinka Direktyva 2015/2302 siekiamą vartotojų apsaugos tikslą. Pagal šį tikslą nereikalaujama apsaugoti keliautojų nuo rizikos, kuri kelionės paslaugų paketo sutarties sudarymo dieną jiems jau buvo žinoma arba kurią jie galėjo numatyti, taigi kurią patys prisiėmė planuodami keliauti.

- 79 Vadinas, aplinkybės, kurios atitinkamam keliautojui jau buvo žinomos arba kurias jis galėjo numatyti kelionės paslaugų paketo sutarties sudarymo dieną, negali būti pagrindas pasinaudoti Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalyje numatyta teise nutraukti tokią sutartį nemokant sutarties nutraukimo mokesčio.
- 80 Dėl padėties, kuri buvo susiklosčiusi ar numatoma sudarant atitinkamą kelionės paslaugų paketo sutartį, tačiau labai keičiasi, vertinimo šiomis aplinkybėmis reikia pažymėti, kad negalima atmesti galimybių, jog padėtis galėjo iš esmės pasikeisti sudarius šią sutartį ir skirtis nuo padėties, apie kurią atitinkamas keliautojas žinojo arba kurią jis galėjo pagrįstai numatyti sudarydamas sutartį, kaip išvados 62 punkte pažymėjo ir generalinė advokatė.
- 81 Tokiu atveju šie pokyčiai faktiškai galėtų lemti naują padėtį, galinčią savaime atitikti sąvokos „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, apibrėžtį.
- 82 Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi iš vidutinio keliautojo, kuris yra pakankamai informuotas, protingai pastabus ir nuovokus, perspektyvos įvertinti, ar sveikatos rizikos lygis, dėl kurio M. D. 2020 m. vasario 27 d. nutraukė savo kelionės paslaugų paketo sutartį, gerokai pasikeitė, palyginti su rizika, kuri egzistavo ar galėjo būti numatyta šios sutarties sudarymo dieną, t. y. vasario 10 d.
- 83 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į trečiąjį klausimą reikia atsakyti: Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad padėtis, apie kurią kelionės paslaugų paketo sutarties sudarymo dieną atitinkamas keliautojas jau žinojo arba kurią galėjo numatyti, negali būti keliautojo nurodoma kaip „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą; vis dėlto reikia turėti omenyje tai, kad, atsižvelgiant į kintamą šios padėties pobūdį, po sutarties sudarymo ji galėjo iš esmės pasikeisti ir dėl to susiklostyti nauja padėtis, galinti savaime atitikti sąvokos „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip ji suprantama pagal minėtą nuostatą, apibrėžtį.

Dėl ketvirtąjo klausimo

- 84 Ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalyje vartojamo žodžių junginio „kelionės tikslo vieta ar visiškai greta“ apimtį, be kita ko tai, ar šis žodžių junginys gali apimti ir išvykimo vietą ir (arba) kitas vietas, atsižvelgiant į nurodyto įvykio pobūdį, t. y. šiuo atveju – į COVID-19 protrūkį visame pasaulyje.
- 85 Iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo paaiškinimų, be kita ko, pateiktų ir šio sprendimo 41 punkte, matyti, kad, šio teismo nuomone, neginčijama, jog pagrindinėje byloje nagrinėjamos kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimo dieną COVID-19 protrūkis pasiekė, be kita ko, Jungtinius Arabų Emyratus, t. y. atitinkamos kelionės tikslo vietą. Taigi, darant prielaidą, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į pirmajame ir trečiajame klausimuose pateiktą išaiškinimą, manys, jog toks protrūkis laikytinas „neišvengiama ir nepaprasta aplinkybe“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, sprendžiant ginčą pagrindinėje byloje neabejotina, kad jis įvyko, be kita ko, „kelionės tikslo vietoje“.

- 86 Be to, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad jeigu pavojingos ligos išplitimas kelionės tikslo vietoje gali patekti į „neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“ sąvoką, kaip ji suprantama pagal šią nuostatą, tas pats *a fortiori* turėtų būti taikoma pavojingos ligos išplitimui visame pasaulyje, nes tokios ligos poveikis yra jaučiamas ir kelionės tikslo vietoje (2023 m. birželio 8 d. Sprendimo *UFC – Que choisir ir CLCV*, C-407/21, EU:C:2023:449, 48 punktas).
- 87 Taigi ginčo pagrindinėje byloje sprendimas nepriklauso nuo to, ar sąvoka „kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsira[dusios] neišvengiam[os] ir nepaprast[os] aplinkybės“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, apima aplinkybes, atsiradusias kitoje nei kelionės tikslo vietoje, kaip antai išvykimo vietoje.
- 88 Remiantis suformuota jurisprudencija, nacionaliniams teismams ir Teisingumo Teismui bendradarbiaujant, kaip numatyta SESV 267 straipsnyje, pastarasis turi pateikti nacionaliniam teismui naudingą atsakymą, kuris leistų priimti sprendimą jo nagrinėjamoje byloje. Į tai atsižvelgdamas Teisingumo Teismas prireikus turi performuluoti jam pateiktus klausimus (2020 m. liepos 16 d. Sprendimo *Caixabank ir Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, C-224/19 ir C-259/19, EU:C:2020:578, 46 punktas).
- 89 Šiomis aplinkybėmis reikia konstatuoti, kad ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad siekiant nustatyti, ar neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės, atsiradusios kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta, daro „didelį poveikį paketo vykdymui arba <...> didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą“, taip pat gali būti atsižvelgta į poveikį, atsiradusį išvykimo vietoje ir su vykimu į kelionę bei grįžimu iš jos susijusiuose taškuose.
- 90 Kaip matyti iš Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalies, siejamos su jos 31 konstatuojamąja dalimi, formuluotės, pagal šią nuostatą reikalaujama, kad nurodytos neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės atsirastų, be kita ko, numatytoje kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta ir dėl to darytų didelį poveikį atitinkamo kelionės paslaugų paketo vykdymui (šiuo klausimu žr. 2023 m. birželio 8 d. Sprendimo *UFC – Que choisir ir CLCV*, C-407/21, EU:C:2023:449, 47 punktą).
- 91 Kita vertus, net jei šis poveikis iš esmės pasireišk, be kita ko, kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta, vis dėlto toje nuostatoje nėra jokio geografinio apribojimo, kiek tai susiję su vieta, kurioje dėl tokių aplinkybių turi atsirasti toks poveikis, kad į jį būtų galima atsižvelgti.
- 92 Be to, į kelionės paslaugų paketą įeinančios kelionės paslaugos gali apimti, be kita ko, keleivių vežimą; tokiu atveju pagal Direktyvos 2015/2302 5 straipsnio 1 dalies a punkto ii papunktį atitinkamoje kelionės paslaugų paketo sutartyje turi būti nurodytos transporto priemonės, jų charakteristikos ir kategorijos, išvykimo ir grįžimo vietos, datos ir laikas, laukimo tarpinėse stotelėse trukmė bei vietos ir transporto jungtys.
- 93 Tuo remiantis darytina išvada, kad, jei neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių sukeltas poveikis išplinta už kelionės tikslo vietos ribų ir pasiekia, be kita ko, išvykimo ar grįžimo vietą arba tarpines stoteles bei kelionės jungtis, tai gali turėti įtakos atitinkamo paketo vykdymui, todėl į tokias aplinkybes turi būti galima atsižvelgti taikant Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį.

- 94 Kaip generalinė advokatė pažymėjo išvados 71 punkte, gali būti, kad išvykimo vietoje bus imamos priemonių dėl kelionės tikslo vietoje atsiradusių aplinkybių, pavyzdžiui, priemonių, pagal kurias grįžtantiems keliautojams išvykimo vietoje taikomi apribojimai, į kuriuos vėliau būtų galima atsižvelgti vertinant didelį poveikį atitinkamos kelionės paslaugų paketo sutarties vykdymui.
- 95 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į ketvirtąjį klausimą reikia atsakyti: Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad siekiant nustatyti, ar neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės, atsiradusios kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta, daro „didelį poveikį paketo vykdymui arba <...> didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą“, taip pat gali būti atsižvelgta į poveikį, atsiradusį išvykimo vietoje ir su vykimu į atitinkamą kelionę bei grįžimu iš jos susijusiuose taškuose, jeigu jis turi įtakos šio paketo vykdymui.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 96 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendžia:

- 1. 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/2302 dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių, kuria iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2011/83/ES bei panaikinama Tarybos direktyva 90/314/EEB, 12 straipsnio 2 dalis, siejama su šios direktyvos 3 straipsnio 12 dalimi,**

turi būti aiškinama taip:

„neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių“, kaip jos suprantamos pagal šias nuostatas, atsiradimo kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta konstatavimas nepriklauso nuo to, ar kompetentingos institucijos yra paskelbusios oficialią rekomendaciją keliautojams nevykti į atitinkamą zoną arba oficialų sprendimą, kuriuo ši zona priskiriama prie „rizikos zonos“.

- 2. Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis**

turi būti aiškinama taip:

sąvoka „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės, [darančios] didelį poveikį paketo vykdymui arba daranči[os] didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą“ apima ne tik aplinkybes, dėl kurių neįmanoma įvykdyti šio paketo, bet ir aplinkybes, kurios, neužkirsdamos kelio tokiam įvykdymui, lemia tai, kad šis paketas negali būti įvykdytas nesukeliant rizikos atitinkamų keliautojų sveikatai ir saugumui, prireikus atsižvelgiant į asmeninius veiksnius, susijusius su individualia šių keliautojų padėtimi. Toks poveikis turi būti vertinamas iš vidutinio keliautojo, kuris yra pakankamai informuotas, protingai pastabus ir nuovokus, perspektyvos tą dieną, kai nutraukiama atitinkama kelionės paslaugų paketo sutartis.

3. Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis

turi būti aiškinama taip:

padėtis, apie kurią kelionės paslaugų paketo sutarties sudarymo dieną atitinkamas keliautojas jau žinojo arba kurią galėjo numatyti, negali būti keliautojo nurodoma kaip „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą; vis dėlto reikia turėti omenyje tai, kad, atsižvelgiant į kintamąjį šios padėties pobūdį, po sutarties sudarymo ji galėjo iš esmės pasikeisti ir dėl to susiklostyti nauja padėtis, galinti savaime atitikti sąvokos „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, kaip ji suprantama pagal minėtą nuostatą, apibrėžtį.

4. Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis

turi būti aiškinama taip:

siekiant nustatyti, ar neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės, atsiradusios kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta, daro „didelį poveikį paketo vykdymui arba <...> didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą“, taip pat gali būti atsižvelgta į poveikį, atsiradusį išvykimo vietoje ir su vykimu į atitinkamą kelionę bei grįžimu iš jos susijusiuose taškuose, jeigu jis turi įtakos šio paketo vykdymui.

Prechal

Biltgen

Wahl

Passer

Arastey Sahún

Paskelbta 2024 m. vasario 29 d. viešame posėdyje Liuksemburge.

Kancleris

A. Calot Escobar

Kolegijos pirmininkė

A. Prechal